

## POSTANOWIENIE

10 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Dariusz Zawistowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 10 stycznia 2025 r. w Warszawie  
skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.  
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie  
z 3 grudnia 2021 r., I ACa 83/19,  
w sprawie z powództwa J.M i A.M.  
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.  
o zapłatę

**1) oddała skargę kasacyjną;**

**2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego wyroku, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

Grzegorz Misiurek

Marta Romańska

Dariusz Zawistowski

## UZASADNIENIE

Powodowie J.M i A.M. wniesli o zasądzenie od Banku Spółki Akcyjnej w W. solidarnie na ich rzecz kwoty 80.658,79 zł z odsetkami ustawowymi, a od 1 stycznia 2016 r. z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, jako świadczenia nienależnie

pobranego na podstawie nieważnych umów kredytu oraz pożyczki zawartych 24 lutego 2005 r., a ewentualnie wniesli o zasądzenie od Banku Spółki Akcyjnej w W. na ich rzecz solidarnie kwoty 78.586,38 zł z ustawowymi odsetkami, a od 1 stycznia 2016 r. z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, jako nienależnego świadczenia pobranego na podstawie abuzywnych postanowień umów kredytu oraz pożyczki z 24 lutego 2005 r., a ewentualnie – w razie nieuwzględnienia roszczenia o zasądzenie odsetek od określonych w pozwie dat, w których świadczyli poszczególne kwoty – wniesli o ich zasądzenie od 14 czerwca 2016 r.

Pozwany Bank S.A. w W. wniosł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 22 października 2018 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo.

Sąd Okręgowy ustalił, że 24 lutego 2005 r. powodowie zawarli z Bankiem.1 Spółką Akcyjną w W. umowę nr [...] o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych [...], waloryzowany kursem CHF, w celu refinansowania kredytu mieszkaniowego udzielonego im przez Bank.2 Spółkę Akcyjną umową nr [...] z 6 października 1997 r. Kwota kredytu wynosiła 72.000 zł, zaś walutą waloryzacji był CHF. Kwota kredytu wyrażona w CHF była określona na podstawie kursu kupna waluty w CHF z tabeli kursowej Banku1 S.A. z dnia i godziny uruchomienia kredytu. Okres kredytowania został określony na 240 miesięcy - do 15 marca 2025 r. Kredyt miał być oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, wynoszącej 2,95%. Prowizja banku została określona na 0,00%.

Kredyt podlegał spłacie w równych ratach kapitałowo-odsetkowych w terminach i kwotach szczegółowo określonych w załączonym harmonogramie spłat, przez obciążanie rachunku bankowego powodów prowadzonego w złotych kwotą ustaloną po przeliczeniu kwoty wyrażonej w CHF według kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej Banku1 S.A., obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14.50.

Zabezpieczeniem udzielonego kredytu była hipoteka kaucyjna do kwoty 108.000 zł na nieruchomości powodów w P., a przed jej ustanowieniem – co miało nastąpić do 31 sierpnia 2005 r. – ubezpieczenie spłaty kredytu. Przez okres przed ustanowieniem hipoteki marża banku podlegała podwyższeniu o 1,00 %, a po

upływie okresu ubezpieczenia obniżenie oprocentowania następowało od daty spłaty najbliższej raty.

31 stycznia 2007 r. strony zawarły aneks nr 1 do umowy kredytu, w którym przedłużyły okres kredytowania z 240 do 324 miesięcy, tj. do 15 marca 2032 r.

24 lutego 2005 r. powodowie zawarli z Bankiem<sup>1</sup> Spółką Akcyjną w W. umowę nr [...] o pożyczkę hipoteczną dla osób fizycznych [...] waloryzowaną kursem CHF. Kwota pożyczki wynosiła 250.000 zł, zaś walutą waloryzacji był CHF. Okres kredytowania wynosił 240 miesięcy - do 15 marca 2025 r. Pożyczka była oprocentowana według zmiennej stopy procentowej, wynoszącej w dniu zawarcia umowy 4,20%. Prowizja banku została określona na 1,00%.

Pożyczka podlegała spłacie w równych ratach kapitałowo-odsetkowych w terminach i kwotach szczegółowo określonych w załączonym harmonogramie spłat, przez obciążanie rachunku bankowego powodów prowadzonego w złotych kwotą ustaloną po przeliczeniu kwoty wyrażonej w CHF według kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej Banku<sup>1</sup> S.A., obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14.50.

Zabezpieczeniem pożyczki była hipoteka kaucyjna do kwoty 375.000 zł na nieruchomości powodów w P., a przed jej ustanowieniem – co miało nastąpić do 31 sierpnia 2005 r. – ubezpieczenie spłaty pożyczki. Do czasu ustanowienia hipoteki marża banku podlegała podwyższeniu o 1,00 %, a po upływie okresu ubezpieczenia obniżenie oprocentowania następowało od daty spłaty najbliższej raty.

Integralną część umów kredytu i pożyczki stanowił „Regulamin udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych w ramach [...]. Podpisując umowy powodowie oświadczali, że zapoznali się z tym dokumentem i uznali go za wiążący. W rozdziale III § 1 ust. 3 regulaminu stwierdzono, że w okresie spłaty kredytu/pożyczki hipotecznej bank może zmienić walutę będącą podstawą waloryzowania na pisemny wniosek kredytobiorcy.

4 marca 2005 r. strony zawarły aneks nr 1 do umowy pożyczki, w którym wydłużyły termin do przedłożenia przez powodów wymienionych w aneksie zaświadczeń do 31 marca 2005 r.

5 maja 2005 r. strony zawarły aneks nr 2 do umowy pożyczki, którym zmieniły kwotę pożyczki z 250.000 zł na 300.000 zł oraz postanowienia dotyczące prowizji – przewidziały dodanie 1,00% prowizji od kwoty podwyższenia pożyczki, podniosły zabezpieczenie hipoteką do kwoty 450.000 zł, prowizję od ubezpieczenia pożyczki o 0,20% kwoty podwyższenia pożyczki i wysokość kwoty, do której powodowie poddali się egzekucji do kwoty 600.000 zł.

Umowy zostały zawarte na wnioski powodów z 29 grudnia 2004 r. W chwili podpisywania umów powód spłacał kredyt waloryzowany kursem Euro w Banku.3, zaciągnięty na zakup samochodu. Powodowie zdecydowali się na kredyt i pożyczkę indeksowane do CHF jako korzystniejsze dla nich zarówno pod względem wysokości raty, jak i stopy oprocentowania. W chwili zawierania umów mieli świadomość ryzyka kursowego, zmienności kursu CHF oraz stosowania przez bank zmiennej stopy procentowej.

Bank1 S.A., którego następcą jest Bank S.A., udzielał kredytów hipotecznych indeksowanych kursem obcych walut od 2002 r. Od tego czasu publikował przyjęte kursy walut w tabeli kursowej na stronie internetowej. Od lipca 2009 r. bank umożliwiał klientom przewalutowanie kredytu oraz spłatę rat kredytowych bezpośrednio w walucie obcej.

Sąd Okręgowy za niewiarygodne uznał twierdzenia powodów o niepoinformowaniu ich przez bank przed zawarciem obu umów o ich podstawowych warunkach, takich jak sposób obliczania rat i ryzyko kursowe. Uznał, że powodowie nie mogli podjąć decyzji o związaniu się długoterminowym zobowiązaniem na podstawie niewyjaśniającej wszystkich wątpliwości rozmowy z pracownikiem banku, bez szczegółowego zapoznania się z warunkami kredytu i udzielonej pożyczki, tym bardziej, że powód zawierał już wcześniej umowę kredytu waloryzowanego kursem obcej waluty, domniemywać należy zatem, że znał jego konstrukcję.

Sąd Okręgowy przytoczył art. 69 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz.U. z 2024 r., poz. 1646, dalej - pr. bank.) oraz art. 720 § 1 k.c. Za bezpodstawne uznał stanowisko powodów, że postanowienia umów kredytu i pożyczki zostały skonstruowane z naruszeniem tych przepisów. Uzgodnienie przez strony, że świadczenia z umów zostaną rozliczone w innej walucie niż waluta

kredytu i pożyczki nie pozostaje bowiem w sprzeczności z naturą zobowiązania, którego źródłem jest umowa, nie narusza również prawa ani zasad współżycia społecznego. Istotnym postanowieniem obu umów jest określenie kwoty kredytu i pożyczki, a nie ma takiego charakteru określenie sposobu rozliczenia stron w związku z przewalutowaniem złotych na CHF według ustalonego w tabelach banku kursu, gdyż te czynności mają miejsce na etapie wykonania umowy. Bank zobowiązał się do oddania do dyspozycji powodów sum oznaczonych w złotówkach, których wysokość wynika wprost z umowy. Klauzula waloryzacyjna kwoty świadczenia banku, której skuteczność i ważność powodowie kwestionują, jest postanowieniem umownym, które w świetle zasady swobody umów jest dopuszczalne.

Powodowie zawarli umowy kredytu i pożyczki jako konsumenci, a postanowienia umów nie były z nimi indywidualnie uzgodnione. Kwestionowane przez powodów klauzule umowne, których brak mocy wiążącej mógłby skutkować pobraniem przez pozwanego świadczeń nienależnych, nie podlegają ocenie pod kątem abuzywności, gdyż dotyczą głównych świadczeń stron (art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c.). Postanowienia umów dotyczące indeksacji miały wpływ na wysokość kredytu oraz poszczególnych rat, dotyczą też sposobu rozliczenia wpłat dokonywanych przez powodów na rzecz pozwanego tytułem spłaty zaciągniętego zobowiązań. Klauzule waloryzacyjne wprost oddziałują na wysokość świadczeń głównych stron, lecz są jednoznaczne. Odwołują się one wprost do kursu kupna lub sprzedaży waluty obowiązującego w banku w chwili wypłaty lub spłaty kredytu.

Nie ma wpływu na tę ocenę uznanie za klauzulę niedozwoloną postanowienia wzorca stosowanego przez bank w wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z 27 grudnia 2010 r., XVII Amc 1531/09, gdyż przesądza ono wyłącznie o konieczności wyeliminowania takich klauzul z wzorców umów, natomiast legalność ich stosowania w konkretnej umowie może być badana tylko w trybie kontroli incydentalnej, z uwzględnieniem postanowień całej umowy, rozkładu praw i obowiązków stron, ryzyka jakie ponoszą. Prawa i obowiązki powodów nie zostały ukształtowane w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami przez przyjęcie w umowach klauzul z wzorca. Tabele kursowe stosowane przez pozwanego nie odbiegały bowiem od kursu rynkowego transakcji kupna waluty

w sposób prowadzący do rażącego naruszenia interesu powodów. Średni kurs NBP nigdy nie był ani nie jest kursem rynkowym waluty. Żaden z banków nie stosuje kursu NBP do sprzedaży albo kupna waluty. Kurs CHF ustalany przez pozwanego nie był dowolny. Powodowie ponosząc argumenty o nierównowadze kontraktowej stron, nie dostrzegają, że bank udzielając kredytu lub pożyczki długoterminowej jest obciążony szczególnym rodzajem ryzyka, nie jest bowiem w stanie w długim okresie trwania takiego stosunku zobowiązaniowego domagać się przed sądem jego odmiennego ukształtowania, z powołaniem się chociażby na utratę siły nabywczej złotego. Wynika to wprost z art. 358<sup>1</sup> § 4 k.c. W odniesieniu do kredytów złotych bank kalkuluje swoje ryzyko kontraktowe i udziela kredytu na warunkach odmiennych, z realnym oprocentowaniem znacznie wyższym niż w przypadku, w którym udziela kredytu walutowego lub kredytu złotówkowego indeksowanego do waluty obcej czy kredytu denominowanego w walucie obcej, którą charakteryzują mniejsze wahania kursowe. Takie zabezpieczenie pozwala bankowi na udzielenie kredytu z niższym oprocentowaniem i marżą.

Na etapie rozważania ofert i wnioskowania o kredyt i pożyczkę indeksowane do CHF powodowie dokonali wyboru najkorzystniejszych dla siebie rozwiązań, biorąc pod uwagę wysokość raty, kwoty kapitału oraz oprocentowania. Poniesienie ryzyka w związku z możliwością zmiany kursu CHF było im rekompensowane przez zastosowanie niższej stopy procentowej wynagrodzenia banku. Umowy zostały zawarte na 20 lat i 27 lat, a na skutek chwilowej zmiany kursu waluty powodowie wnoszą o uznanie ich za rażąco pokrzywdzonych wyjmując część rozliczeń umów z całego okresu ich obowiązywania, choć nie jest wiadomo jak w ostatecznym rozrachunku zostaną rozliczone umowy i czy rzeczywiście rozliczenie to pokrzywdzi powodów oraz czy kurs waluty stosowany przez bank będzie odbiegał od kursu rynkowego. Od chwili podpisania umów powodowie byli uprawnieni do zażądania przewalutowania kredytu, a od 2009 r., po ewentualnym zawarciu stosownego aneksu, mogli spłacać kredyt bezpośrednio w walucie indeksacji. Mogli zatem istotnie ograniczyć ryzyko zmiany kursu waluty lub wręcz zupełnie go wyeliminować w relacji z bankiem, z czego nie skorzystali, godząc się tym samym z dotychczasowymi warunkami umów.

Sąd Okręgowy ostatecznie uznał, że powodowie nie wykazali zasadności roszczenia głównego i ewentualnego, zgłoszonych z powołaniem się na art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c.

Wyrokiem z 3 grudnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił wyrok Sądu Okręgowego z 22 października 2018 r., częściowo w punktach I i II w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 80.658,79 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 11 sierpnia 2016 r. i oddalił apelację powodów od tego wyroku w pozostałej części.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego poza stwierdzeniem, że powodowie zostali zapoznani z istotą ryzyka zmiany kursu waluty waloryzacji oraz jego wpływu na wysokość zaciągniętego zobowiązania. Powodowie nie zostali bowiem poinformowani, że to ryzyko ma charakter nieograniczony, zaś znaczna deprecjacja waluty krajowej, w której uzyskują dochody, w stosunku do waluty waloryzacji kredytu może spowodować, że ciężar spłaty kredytu wzrośnie o sto lub więcej procent. Sąd Apelacyjny ustalił, że przed zawarciem umowy powodom nie przedstawiono symulacji obrazujących rzeczywiste ryzyko wzrostu kursu CHF i wysokości miesięcznej raty w perspektywie dziesięcio- czy trzydziestoletniej ani nie uprzedzono ich, że wskutek powyższego może dojść nawet do podwojenia raty, a co za tym idzie całego zadłużenia. Powodowie wybrali kredyt i pożyczkę odnoszące się do waluty obcej polegając na rekomendacjach doradcy kredytowego, który zapewniał, że będzie to dla nich najlepsze rozwiązanie.

Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do uznania umów za sprzeczne z ustawą i w tym zakresie podzielił ocenę Sądu Okręgowego. Stwierdził, że odwołanie się przez strony w umowach do tabeli kursów banku, która miała charakter ogólny i regulowała stosunki różnego rodzaju tak samo jak powszechnie stosowane przez przedsiębiorców cenniki, co do zasady nie sprzeciwiało się bezwzględnie obowiązującym przepisom prawa i nie jest sprzeczne z naturą umów kredytu i pożyczki.

Postanowienia umów przyznające bankowi prawo kształtowania kursów CHF w tabeli w sposób pozostający poza wiedzą i kontrolą powodów mogą być jednak przedmiotem kontroli z punktu widzenia przesłanek, o których mowa w art. 385<sup>1</sup> k.c.

Klauzule zawierające ryzyko kursowe stanowią przeciwwagę dla niskiego oprocentowania kredytów waloryzowanych kursem CHF, mieszczą się w granicach swobody umów, nie naruszają istoty i natury zobowiązania kredytowego pod warunkiem prawidłowego ich sformułowania i wyrażenia przez konsumenta świadomej zgody na ich istnienie w konkretnym stosunku zobowiązaniowym.

Sąd Apelacyjny uznał, że wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z 27 grudnia 2010 r., XVII Amc 1531/09, który stanowił podstawę wpisu do Rejestru niedozwolonych postanowień umownych (nr 5743) klauzuli o treści tożsamej do przewidzianej w § 12 ust. 4 łączących strony umów kredytu i pożyczki ma zastosowanie w relacjach między stronami. Sąd Apelacyjny uznał, że jest związany oceną co do abuzywności tych postanowień.

Sąd Apelacyjny, odmiennie niż Sąd Okręgowy stwierdził, że są podstawy do uznania za abuzywne postanowień umownych odwołujących się do mechanizmu waloryzacji świadczeń. Przyjęte w tym mechanizmie rozwiązania powinny spełniać określone wymagania transparentności i uczciwości. Ryzyko zmiany kursu waluty nie może w sposób nieograniczony obciążać kredytobiorców. Z tego względu w ocenie Sądu Apelacyjnego przedmiotem oceny w aspekcie naruszenia dobrych obyczajów i interesów konsumenta (art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c.) powinna być klauzula ryzyka walutowego w znaczeniu szerokim, a więc te wszystkie postanowienia umowy, których elementem jest ryzyko kursowe.

Sąd Apelacyjny przytoczył wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 20 września 2018 r. C-51/17, z 20 września 2017 r., C-186/16, z 10 czerwca 2021 r., C-776/19 i stwierdził, że bank nie wypełnił w stosunku do powodów obowiązków informacyjnych w taki sposób i w takim zakresie jak wymagany przez Trybunał. Takie stanowisko zajmuje oparcie także w poglądach Sądu Najwyższego (wyroki z 30 września 2020 r., I CSK 556/18 oraz z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21).

Sąd Apelacyjny stwierdził, że klauzule umowne, których elementem jest ryzyko kursowe, określają główne świadczenia stron, a w ocenianych umowach nie zostały one sformułowane w sposób jednoznaczny i zrozumiały. Eliminacja z umów postanowień dotyczących ryzyka kursowego określających główne świadczenia stron musi prowadzić do upadku tych umów. Podzielając pogląd wyrażony przez

Trybunał Sprawiedliwości UE w wyroku z 3 października 2019 r., C-260/18, Sąd Apelacyjny wykluczył możliwość tzw. redukcji utrzymującej skuteczność abuzywnego postanowienia przez wypełnienie luki w umowie na podstawie art. 56 k.c., np. z odwołaniem się do ustalonego zwyczaju, za który można uznać stosowanie kursu średniego NBP do wykonania zobowiązań wyrażonych w walucie obcej. Taki zabieg nie usunąłby negatywnych dla konsumentów skutków abuzywności postanowień o przeliczaniu salda i wartości spłat kredytu i pożyczki, a mianowicie nieograniczonego ryzyka zmiany kursu CHF.

W konsekwencji, w ocenie Sądu Apelacyjnego umowa kredytu i umowa pożyczki jako nieważne (bezskuteczne) *ex lege* nie wiążą stron ze skutkiem *ex tunc*, co oznacza, że roszczenie powodów o zwrot spełnionego świadczenia w postaci spłaconych rat jest zasadne w świetle art. 410 k.c. Dochodzona przez powodów kwota nie wykracza poza wartość wpłat dokonanych przez nich na rzecz pozwanego, dlatego została zasądzona w całości.

Sąd Apelacyjny zasądził odsetki ustawowe za opóźnienie w spełnieniu świadczenia banku polegającego na zwrocie kwot, które przyjął tytułem spłaty kredytu i pożyczki od daty wymagalności tych roszczeń, zgodnie z art. 481 § 1 i 2 k.c. i art. 455 k.c. Pierwsze konkretne wezwanie pozwanego do zapłaty nastąpiło przez doręczenie mu 21 lipca 2016 r. odpisu pozwu. Pozwanemu należało pozostawić stosowny czas na analizę żądań i ich ewentualne spełnienie. Skoro 11 sierpnia 2016 r. pozwany wystąpił z odpowiedzią na pozew, to do tego momentu mógł przeanalizować zasadność żądań i od tej chwili może być uznany za pozostającego w opóźnieniu ze spełnieniem świadczeń. Żądanie odsetek za okres wcześniejszy było niezasadne.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego z 3 grudnia 2021 r. pozwany zarzucił, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa procesowego (art. 398<sup>3</sup> § 1 pkt 2 k.p.c.), tj. art. 479<sup>43</sup> k.p.c. w zw. z art. 9 ustawy z 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1634; dalej – ustawa nowelizująca z 5 sierpnia 2015 r.) w związku z art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. w zw. z art. 385<sup>1</sup> k.c. przez uznanie, że rozszerzona prawomocność, o której stanowi art. 479<sup>43</sup> k.p.c., tj. związanie sądu dokonującego kontroli incydentalnej konkretnej umowy, a nie

wzorca umownego, ustaleniem niedozwolonego charakteru postanowienia ujętego we wzorcu umownym, ma skutek prejudycjalny w każdym indywidualnym postępowaniu, a konsument nie ma obowiązku udowodnienia w okolicznościach konkretnej sprawy wystąpienia przesłanek z art. 385<sup>1</sup> i n. k.c.

Pozwany zarzucił także, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem przepisów prawa materialnego (art. 398<sup>3</sup> § 1 pkt 1 k.p.c.) tj.: - art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c. w zw. z art. 385<sup>2</sup> k.c. przez przyjęcie, iż dokonując oceny kwestionowanych postanowień umów, zawartych w realiach rynkowych z 2005 r., należy stosować standard informacyjny wypracowany w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE wiele lat po ich zawarciu; - art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c. przez przyjęcie, iż o spełnieniu przesłanki sprzeczności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami świadczy niedopełnienie przez przedsiębiorcę obowiązków informacyjnych, których zakres wyznaczany jest *ex post* w stosunku do momentu zawarcia umów o kredyt i pożyczkę i przez pryzmat przyszłych okoliczności faktycznych niezależnych od stron oraz z uwzględnieniem dorobku orzecznictwa, znanych dopiero w chwili orzekania, jak również bez konieczności ustalenia możliwości poznawczych konsumenta w okolicznościach konkretnej sprawy; - art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c. w związku z art. 4 ust. 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95 z 21.4.1993; dalej – dyrektywa 93/13) przez uznanie, że sporne postanowienia umów („klauszule umowne, których elementem jest ryzyko kursowe”) określają główne świadczenia stron umowy oraz przez przyjęcie, że kwestionowane postanowienia określające główne świadczenia stron jako niejednoznaczne stanowią klauszule niedozwolone; - art. 385<sup>1</sup> § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 65 § 2 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. przez przyjęcie, że uznanie za niedozwolone postanowień umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty CHF oraz postanowień umowy pożyczki waloryzowanej kursem waluty CHF odsyłających do tabeli kursowej banku skutkuje a *limine* niewykonalnością umów, powodując tym samym ich nieważność, bez konieczności uprzedniego zbadania, czy umowy, po wyłączeniu stosowania nieuczciwych postanowień umownych, mogą nadal obowiązywać w świetle krajowego porządku prawnego; - art. 69 ust. 3 w związku z art. 75b pr. bank. w brzmieniu obowiązującym od 26 sierpnia 2011 r. w związku z art. 1 i art. 4 ustawy

z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 165 poz. 984, dalej – ustawa antyspreadowa) w związku z art. 58 § 1 k.c., w związku z art. 385<sup>1</sup> k.c. przez przyjęcie, iż przepisy ustawy antyspreadowej nie wywierają począwszy od 26 sierpnia 2011 r. żadnego wpływu na ocenę nieważności umowy kredytu czy pożyczki oraz ocenę postanowień umowy odnoszących się do indeksacji (waloryzacji) kredytu kursem CHF, pod kątem abuzywności i jej skutków w postaci możliwości dalszego wykonywania umowy; - art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. w zw. z art. 385<sup>1</sup> § 2 k.c. w zw. z art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c. przez uznanie, że pozwany pozostawał w opóźnieniu w spełnieniu świadczenia począwszy od złożenia odpowiedzi na pozew a nie od złożenia przez konsumenta oświadczenia o rozumieniu konsekwencji nieważności umowy.

Pozwany wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Powodowie wnieśli o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Art. 479<sup>45</sup> k.p.c., tak samo jak przepisy całego działu, w którym był zamieszczony, zostały uchylone na mocy ustawy nowelizującej z 5 sierpnia 2015 r. Stosownie jednak do art. 9 ustawy nowelizującej z 5 sierpnia 2015 r. w odniesieniu do postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479<sup>45</sup> k.p.c. stosuje się przepisy ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu dotychczasowym, nie dłużej jednak niż przez 10 lat od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej. Rozważania na temat znaczenia, jakie należy przyznać temu, że przytoczone przez Sądy *meriti* postanowienia wzorców umów stosowanych przez pozwanego podlegały kontroli abstrakcyjnej i zostały ujawnione w rejestrze klauzul abuzywnych, miały zatem znaczenie dla rozstrzygnięcia w sprawie.

O tym, w jaki sposób należy wyznaczać granice związania sądu stwierdzeniem abuzywności klauzul w postępowaniu, którego przedmiotem była abstrakcyjna kontrola wzorca, Sąd Najwyższy wypowiedział się w uchwale składu siedmiu sędziów z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15 (OSNC 2016, nr 4, poz. 40),

w której stwierdził, że prawomocność materialna wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza kolejne powództwo o uznanie za niedozwolone postanowienia tej samej treści normatywnej, stosowanego przez przedsiębiorcę pozwanego w sprawie, w której wydano wyrok tylko wobec tego przedsiębiorcy (art. 365 i 366 k.p.c.). Nie obejmuje ona jednak przedsiębiorcy niebędącego pozwanym w sprawie, w której wydano wyrok, co oznacza, że rozszerzona podmiotowo prawomocność materialna wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie danego postanowienia wzorca umowy za niedozwolone działa w sposób jednokierunkowy, to jest na rzecz wszystkich osób trzecich, ale wyłącznie przeciwko temu samemu przedsiębiorcy, którego obejmuje rozstrzygnięcie. Zbliżony problem był oceniany przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który w wyroku z 21 grudnia 2016 r., C-119/15, stwierdził, że art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich w związku z art. 1 i 2 dyrektywy 2009/22 w sprawie nakazów zaprzestania szkodliwych praktyk w celu ochrony interesów konsumentów należy w świetle art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie temu, by stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem sądu i wpisanych do krajowego rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone mogło zostać uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy, który nie brał udziału w postępowaniu zakończonym wpisem owych postanowień do wspomnianego rejestru, za działanie bezprawne, stanowiące podstawę nałożenia kary pieniężnej z tego tytułu, pod warunkiem – czego zweryfikowanie należy do sądu krajowego – że przedsiębiorcy temu przysługuje skuteczny środek prawny zarówno przeciwko decyzji uznającej tożsamość porównywanych postanowień, obejmujący kwestię, czy są one materialnie identyczne, zwłaszcza pod względem wywoływanych przez nie szkodliwych dla konsumentów skutków, jak i przeciwko decyzji ustalającej w danym wypadku kwotę kary pieniężnej.

Sąd Apelacyjny – niezależnie od stwierdzenia, że przedmiotem kontroli abstrakcyjnej były postanowienia wzorca umów tożsame z zastosowanymi przez pozwanego w umowie z powodami – odniósł się do okoliczności, w których zawarte

zostały umowy oceniane w sprawie i ustalił, że pozwany nie wywiązał się w stosunku do powodów z obowiązków informacyjnych odnośnie do działania klauzul wprowadzonych z wzorca do umowy w takim zakresie, jaki wyznaczony został przez Trybunał Sprawiedliwości UE jako konieczny do zachowania. Ta okoliczność, indywidualnie ustalona i rozważona co do jej znaczenia w sprawie, zadecydowała o ostatecznej ocenie Sądu Apelacyjnego, a odwołanie się do niej nie stanowiło naruszenia art. 232 k.p.c.

Postanowienia umowne nie zostały przez powodów indywidualnie wynegocjowane z bankiem. Zostały one ustalone we wzorcu wykorzystywanym przez bank, a na negocjowanie odstępstw od niego powodowie nie mieli warunków (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 września 2024 r., I CSK 2910/23). Podlegają one zatem kontroli co do abuzywności.

W orzecznictwie przyjęto, że w celu zrealizowania przez bank obowiązków informacyjnych co do ryzyka walutowego i kursowego, które wiąże się dla konsumenta z zawarciem umów kredytowych indeksowanych do waluty obcej (denominowanych w walucie obcej) nie jest wystarczające stwierdzenie w umowie, że ryzyko związane ze zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca oraz odebranie od niego oświadczenia, zawartego we wniosku o udzielenie kredytu, o standardowej treści, iż został poinformowany o ponoszeniu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty oraz przyjął do wiadomości i akceptuje to ryzyko. Istnieje obowiązek ostrzegawczy instytucji finansowej, która oferując kredyt powiązany z walutą obcą kredytobiorcy, niejednokrotnie takiemu, który nie ma zdolności kredytowej do zaciągnięcia kredytu złotowego, powinna dołożyć szczególnej staranności w zakresie wyraźnego wyjaśnienia zagrożeń wiążących się z takim produktem finansowym. Zachowanie informacyjne banku powinno polegać na poinformowaniu klienta o zakresie ryzyka kursowego w sposób jednoznaczny i zrozumiale unaoczniający konsumentowi, który z reguły posiada elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne, a efektem może być obowiązek zwrotu kwoty wielokrotnie wyższej od pożyczonej mimo dokonywania regularnych spłat (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 35; wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, nr 2, poz. 7).

Jak wyjaśniono w orzecznictwie, to, że w stanie prawnym przed 26 sierpnia 2011 r. ustawodawca co do zasady akceptował zawieranie umów kredytu, w których waluta obca pełniła funkcję waloryzacyjną, znajduje potwierdzenie w art. 69 ust. 2 pkt 4a i art. 75b pr. bank., mających – w związku z art. 4 i art. 5 ust. 1 ustawy antyspreadowej – zastosowanie także do umów zawartych przed jej wejściem w życie w odniesieniu do niespłaconej jeszcze części kredytu. Możliwość skorzystania z mechanizmu rozliczeń określonego w art. 75b pr. bank. nie pozbawia jednak powodów uprawnienia do zażądania skontrolowania postanowień umowy, którą zawarli z pozwanym z odwołaniem się do kryteriów ustalonych w art. 385<sup>1</sup> § 1 albo art. 58 k.c. Nowelizacja prawa bankowego z 29 lipca 2011 r. przyznała bowiem kredytobiorcom jedynie dodatkowe uprawnienie do spłacania rat kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej bezpośrednio w tej walucie, co nie znaczy, że nałożyła na nich obowiązek zachowania takiej formy spłaty albo że wyłączyła możliwość zgłoszenia roszczeń powstałych na gruncie umów niespełniających wymagań stawianych umowom kredytowym w stosunkach z konsumentami.

Oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Wykładnia językowa art. 385<sup>1</sup> § 1 zdanie pierwsze k.c. nie stwarza podstaw do przyjęcia, że w ramach oceny abuzywności postanowienia istotny jest sposób jego stosowania przez przedsiębiorcę ani to, dla której ze stron jest to korzystne, lecz sposób kształtowania praw i obowiązków konsumenta przez oceniane postanowienie. Z przepisu wynika, że przedmiotem oceny jest samo postanowienie, a więc wyrażona w określonej formie treść normatywna, tzn. norma lub jej element określający prawa lub obowiązki stron (zob. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15), a jej punktem odniesienia – sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki konsumenta. Taka interpretacja pozostaje w zgodzie z powszechnie akceptowanym poglądem, że art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c. jest instrumentem kontroli treści umowy (stosunku prawnego). To, w jaki sposób postanowienie jest stosowane, jest kwestią odrębną, do której art. 385<sup>1</sup> § 1 zdanie pierwsze k.c. wprost się nie odnosi (zob. uchwałę Sądu

Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Sankcje będące konsekwencją abuzywności postanowień umownych działają ze skutkiem *ex tunc*, a to oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej klauzule abuzywne pozostają bez znaczenia dla takiego charakteru tych postanowień umownych, chyba że konsument wyrazi wolę ich utrzymania w mocy.

W judykaturze Sądu Najwyższego obecnie dominuje pogląd, że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (denominowanego w walucie obcej), określają główne świadczenie kredytobiorcy. Pogląd ten uwzględnia stanowisko Trybunału Sprawiedliwości UE, w orzecznictwie którego podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (por. wyroki TSUE z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matei, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14 Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 35). Za takie uznawane są klauzule indeksacyjne (waloryzacyjne), jak i postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy - konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

W wyroku z 30 września 2020 r., I CSK 556/18 Sąd Najwyższy wyjaśnił, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę. Za takie uznawane są m.in. postanowienia (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem

kredytobiorcy-konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu.

Ocena materialnoprawna sprawy przez Sąd Apelacyjny odpowiada aktualnej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego, w której dominuje pogląd, ukształtowany pod wpływem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE, że jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą częścią umowy. Koresponduje to z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, przewidującym, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22).

W wyroku z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, Trybunał Sprawiedliwości UE orzekł, że wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że z jednej strony nie stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli odstraszaający cel tej dyrektywy jest realizowany przez krajowe przepisy ustawowe, a element ten stanowi odrębne zobowiązanie umowne, mogące być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem nieuczciwego charakteru. Z drugiej strony przepisy te stoją na przeszkodzie temu, by sąd usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści postanowienia umownego przez zmianę jego istoty.

Wyeleminowanie z łączącej strony umowy abuzywnych postanowień umownych rodzi konieczność dokonania oceny, czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Sąd Apelacyjny rozważył tę kwestię i uznał, że obowiązywanie umowy po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków nie jest możliwe, co przemawia za opowiedzeniem się za jej nieważnością (zob. wyrok

Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18). Wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy kredytu indeksowanego kursem CHF jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR. Brak także podstaw do zastąpienia stawki oprocentowania LIBOR stawką WIBOR (wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). W wyroku z 6 marca 2019 r. (C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA, pkt 54) Trybunał Sprawiedliwości UE wykluczył, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach, na przykład przez odwołanie się do kursu walut stosowanego przez Narodowy Bank Polski. W orzecznictwie szeroko wypowiedziano się również o niemożności uzupełnienia postanowień umownych przy wykorzystaniu art. 358 § 2 k.c., art. 41 prawa wekslowego, art. 24 ust. 3 ustawy o NBP w zw. z art. 385<sup>1</sup> § 2 k.c. (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22).

W razie stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego i klauzul przeliczeniowych utrzymanie umowy nie jest zatem możliwe z prawnego punktu widzenia. Jest tak zwłaszcza wówczas, gdy unieważnienie tych klauzul doprowadziłoby nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również – pośrednio – do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją kredytu do waluty. W konsekwencji art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, iż ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 52; z 5 czerwca 2019 r., C-38/17, pkt 43; z 3 października 2019 r., C-260-18, pkt 44 i 45; wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/19).

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398<sup>14</sup> oraz – co do kosztów postępowania – art. 108 § 1, art. 98 § 1, 1<sup>1</sup> i 3 k.p.c. w zw. z art. 398<sup>21</sup> i art. 391 § 1 k.p.c., § 2 pkt 6 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra

Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2023 r., poz. 1964), orzeczono jak w sentencji.

Grzegorz Misiurek

Marta Romańska

Dariusz Zawistowski

(R.N.)

r.g.